

NA STRAŻY REGIONALNEGO DZIEDZICTWA...

Kilka uwag o najnowszej internetowo-kulturowej publikacji
Kustosz Rodzimej Spuścizny – Profesor Doroty Angutek i jej Zespołu Badawczego –
Krajeńskiej Galerii Sztuki (<https://krajenskagaleriasztuki.pl>,
Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Więcborku, wrzesień 2020)

Zakres znaczeniowy rzeczownika *galeria* definiowanego jako: 1) ‘reprezentacyjne sale mieszczące w sobie dzieła sztuki, głównie obrazy i rzeźby’, 2) ‘kolekcja dzieł sztuki (zwłaszcza malarstwa i rzeźby)’, 3) ‘salon wystawowy, gdzie odbywa się również sprzedaż dzieł sztuki’ jest zbyt wąski i mało precyzyjny w odniesieniu do kolejnego, recenzowanego przeze mnie, istotnego naukowo-kulturowego przedsięwzięcia Krajeńskiej Kustosz – Profesor Doroty Angutek i współpracującego z nią Zespołu Krajeńskich Pasjonatek.

Tym razem zielonogórska Uczona pochyliła się nad zamierzeniem dofinansowanym ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „Kultura w sieci” 2020 – internetowym projektem objętym patronatem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, którego głównym Interesariuszem zewnętrznym był, zdobywca grantu „Kultura w sieci” 2020, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Więcborku.

Charakteryzowana tu propozycja stworzonej / opublikowanej w Internecie *Krajeńskiej Galerii Sztuki* jest inicjatywą niezwykłą, na co z pewnością wpływa to, że przy jej powstaniu współdziałało kilka Pań, dla których dziedzictwo Krajny stanowi unikatową, a tym samym ponadczasową, dawną i współczesną zarazem regionalną spuściznę.

Materialne i duchowe / symboliczne bogactwo Ziemi Krajeńskiej zafascynowało bowiem: Joannę Soję-Tońską – kierownik projektu, Ewę Popiłkę – redaktor techniczną wydania, Brygidę Fertykowską, Natalię Blus, Ewę Popiłkę – twórczynie oprawy graficznej publikacji, Ewę Szydeł – autorkę fotografii eksponowanych w niej desygatów oraz Profesor Dorotę Angutek – naukową patronkę inicjatywy, główną wykonawczynię i opiekunkę merytoryczną zadania, która, jako rodowita, wywodząca się z rodziny pedagogiczno-artystycznej, Krajanka z poczuciem regionalnej misji, w sposób niezwykle kompetentny w 2020 r. dokonała: 1) wyboru artefaktów prezentowanych w poszczególnych częściach internetowej kolekcji i 2) opisu tychże przedmiotów.

W wirtualnej *Krajeńskiej Galerii Sztuki* zwizualizowane i zwerbalizowane zostały bowiem: 1. *Tradycyjne hafty* (10 stron / kart) wykreowane przez: – Jadwigę Angutek (*serweta krajeńska kwadratowa, kryza krajeńska z dziurką do bukietu, serwetka krajeńska w kształcie rombu, serwetka krajeńska owalna*), – Aleksandrę Banach (*serweta krajeńska*

fantazyjna prostokątna, serwetka krajeńska kwadratowa z frędzlami, serwetka krajeńska kwadratowa z mereżką, serwetka krajeńska prostokątna, serwetka krajeńska owalna, fartuch kuchenny krajeński z kieszenią), – Kazimierę Chyłę (*serwetka krajeńska okrągła, współtworzące komplet: serweta krajeńska prostokątna z trzema serwetkami*), – Irenę Cichończyk (*bieżnik krajeński haftowany biały, trzy torby krajeńskie lniane, krawat biały haftowany, krawat popielaty haftowany, serwetka krajeńska kwadratowa, zapaska krajeńska biała, strój krajeński dziewczęcy*), – Elżbietę Cybulską (*chusteczka krajeńska biała, chusteczka krajeńska, trzy wzory krajeńskie na tamborku*), – Zofię Cybulską (*obraz haftowany: herb Więcborka z godłem Polski i wzorem krajeńskim*), – Jadwigę Domańską (*serweta krajeńska biała z mereżką*), – Wandę Kindę (*serwetka krajeńska okrągła duża*), – Teresę Kuczerepę (*komplet dwóch serwetek krajeńskich okrągłych, serwetka krajeńska owalna, chusta krajeńska z frędzlami, serwetka krajeńska w kształcie rombu, serwetka krajeńska kwadratowa z mereżkami, dwie serwety krajeńskie kwadratowe, serwetka krajeńska prostokątna, komplet serwetek krajeńskich prostokątnych, serweta krajeńska okrągła*), – Grażynę Polan (*serwetka krajeńska owalna, dwie chusteczki krajeńskie, dwie serwetki krajeńskie prostokątne z koronką, serwetka krajeńska żółta*), – Annę Radecką (*trzy serwetki w kształcie rombu, serwetka krajeńska owalna*), – Joannę Sołtysiak (*strój krajeński dziewczęcy*), – Mirosławę Szydeł (*buciki niemowlęce białe haftowane, broszka krajeńska okrągła, chusteczka krajeńska z mereżką, serwetka krajeńska kwadratowa – miniatura, serwetka krajeńska kwadratowa, serwetka krajeńska prostokątna*); 2. ekspozujące: technikę haftu krzyżkowego, haftu płaskiego i cieniowanego, haftu wstążeczkowego, a także technikę frywolitkową, richelieu oraz snutki *Hafty inne i koronki* (8 stron / kart), przygotowane przez: – Elżbietę Cybulską (*Kwiat dali, Kwiat róży, Irys, Portret damy w kapeluszu, Obraz damy w kapeluszu z parasolem, Obraz z damą w kapeluszu, Obraz z dwiema damami*), – Ignacego Waszaka (reprodukcje obrazów: *Betelejemka Stajenka, Ostatnia Wieczerza, Józefa Chełmońskiego Czwórka, obrazy: Maki w wazonie, Dziewczynka z psem na brzegu morza, Bratki w wazonie, Portret mężczyzny z dzieckiem, obrazek: Kot w ogrodzie*), – Annę Radecką (*Oblicze Matki Boskiej Częstochowskiej, Portret św. Jana Pawła II z pastorałem, Portret modlącego się św. Jana Pawła II, Głowa Chrystusa Ukrzyżowanego, obraz: Łeb konia, bieżnik prostokątny świąteczny*), – Kordulę Rybarczyk (obrazy: *Dama z koniem, Kwiaty polne w zielonym wazonie, Koń na śniegu, Gospodarstwo z podwórzem, Zagroda z kozami i kurami, Kogut, kwoka i kurczęta, Zagroda z kurami, reprodukcja obrazu Dama z gronostajem*), – Danutę Stroińską (obrazy wstążeczkowe: *Bukiet słoneczników w wazonie, Bukiet bzów, bukiet tulipanów z niezapominajkami w wazonie, Chryzantemy, Krzew różany, Krzew hortensji, Wrzosa w donicach, Kremowe róże*), – Zofię Cybulską (*Obraz kaszubski szkoły tucholskiej, Obraz kaszubski szkoły puckiej, Obraz kwiaty polne*), – Aleksandrę Banach (*serwetka okrągła – biała frywolitka, serwetka prostokątna i cztery serwetki okrągłe – frywolitkowy komplet*), – Jadwigę Angutek (*dwie serwetki snutkowe okrągłe, serwetka owalna różowa*

cieniowana – richelieu); 3. *Rzeźba ludowa i amatorska* (6 stron / kart) dłuta: – Józefa Walczaka (*Krajeńska kapela ludowa, Kurki wielkanocne, Chrystus frasobliwy* – statuetki okolicznościowe, *Krajniacy z logo Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Więcborku, Archanioł Michał „Sprawiedliwy”, Anioł Stróż Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Więcborku, Żniwiarka, Grajek z akordeonem, Bogaty Żyd, para diabłów / kaduków, Święty Franciszek z ptakami, Święty Józef Rzemieślnik z Jezusem, Anioł Stróż z dziewczynką, Anioł Pokoju, Archanioł Michał zwyciężający szatana, Szopka Betlejemaska, Święty Jan Paweł II w ramionach Maryi, Chrystus dźwigający krzyż, Chrystus Frasobliwy pod drzewem, Chrystus Frasobliwy, Pieta*), – Aleksandry Soi i Józefa Walczaka (*Margolka – logo Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Więcborku*), – Zenona Porazińskiego (*Franciszkański mnich, Płaskorzeźba głowy Chrystusa w koronie cierniowej, Figurka Matki Boskiej z Dzieciątkiem, Płaskorzeźba Matki Boskiej Częstochowskiej, Chińczyk z koszem na ryby, Rybacy ciągnący sieci z rybami, Dziad ubijający masło, Baba ubijająca masło, Siedzący mężczyzna z fajką*), – Zenona Radeckiego (*Herb Rudnica rodu Radeckich, Herb Sulima Zawiszy Czarnego, Godło III Rzeczypospolitej Polskiej, godło Polski Przemysła II z 1295 roku, Logo Klubu Seniora Atlasek*); 5. *Malarstwo ludowe* (1 strona / karta) pędzla Józefa Walczaka (*Święty Franciszek z Asyżu, Święta Regina, Szopka Betlejemaska, Święty Józef z Dzieciątkiem, Matka Boska Królowa Polski, Matka Boska Licheńska*); 7. *Lalki* (5 stron / kart), stworzone dzięki talentowi: – Zofii Cybulskiej (*Lajkonik, para lalek w stroju krajeńskim*), – Zofii Cybulskiej i kierowanego przez nią zespołu (pary lalek w stroju: *warmińskim, śląskim (górnicy i rozbarskim), podlaskim, kurpiowskim z Puszczy Zielonej, krakowskim, rzeszowskim, góralskim / podhalańskim, kujawskim, kaszubskim, borowiackim*, dwie propozycje par w stroju *łowickim i staropolskim*), – Elżbiety Brzozowskiej (*lalki szmaciane karnawałowe, trzy lalki szmaciane myszki, cztery lalki szmaciane, lisiczka, chłopiec*), 8. *Przedmioty użytkowe* (5 stron / kart), potwierdzające manualne zdolności: – Mirosławy Szydeł (*bransoletka krajeńska drewniana, kolczyki krajeńskie, korale krajeńskie z kolczykami, torba krajeńska prostokątna, T-shirt krajeński biały*), – Joanny Soi-Tońskiej (*wisiorki krajeńskie, kolczyki krajeńskie*), – Brygidy Fertykowskiej (*dwa banery krajeńskie, serwetka krajeńska biała, serwetka krajeńska lniana, komplet serwetek krajeńskich białych, parasolka krajeńska, dwie filiżanki krajeńskie ze spodkiem, bransoletki krajeńskie drewniane, bransoletka drewniana z wisiorkiem, podstawki krajeńskie do kubków*), – Aleksandry Banach (biżuterijne garnitury frywolitkowe: *naszyjnik, bransoletka i kolczyki, naszyjnik owalny, bransoletka i kolczyki, naszyjnik okrągły, kolczyki i bransoletka, naszyjnik owalny, kolczyki, bransoletki*).

Dwie „prototypowe” ekspozycje 4. *Rzeźba profesjonalna* i 6. *Malarstwo sztalugowe*, przygotowane do zapelnienia ich zdjęciami odpowiednich dzieł i stosownymi komentarzami, potwierdzają fakt, że otoczona merytoryczną pieczęcią D. Angutek propozycja reprezentuje *Galerię „żywą”*, bo również dzięki Internetowi otwartą... Zamysł ten jest

zgodny z jednym z postanowień jej Współauterek, które zapewniają, że „w przyszłości galeria będzie systematycznie wzbogacana o nowe obiekty”.

Omawiana propozycja frapuje kilkoma istotnymi rozwiązaniami, z których jedno – wynikające z przeświadczenia „dokumentujemy dziedzictwo lokalne, regionalne, i narodowe, uchronimy je od zapomnienia i przyczynimy się do poznania Krajny poza jej granicami” – to sposób werbalnej charakterystyki poszczególnych obiektów. Każdy z nich, niczym w muzealnym katalogu, został starannie opisany według przyjętego przez zielonogórską Badaczkę paradygmatu: *nazwa artefaktu / desygnatu / denotatu, autor / autorka / autorzy, rok wykonania, miejscowość, kontakt, opis, wymiary, użyte materiały, technika, kolor, własność, miejsce przechowywania, uszkodzenia i zabiegi konserwatorskie, uwagi, bibliografia, kartę wykonała*.

Wnikliwa lektura owych opisów i odniesienie ich do konkretnych fotografii regionalnych przedmiotów udokumentowanych na zdjęciach Ewy Szydeł pozwala wszystkim zwiedzającym tę internetową *Galerię* na dostrzeżenie w niej:

1) typowych krajeńskich motywów zdobiących konkretną rękodzielniczą kreację, np. „*Buciki niemowlęce białe haftowane* (Miroslawa Szydeł). Haftowany wzór przedstawia makówkę zwieńczoną dzwonkiem, a u podstawy znajduje się rozetka zwieńczona skierowaną w dół lilijką. Z niezapominajki (rozetka) wychodzą symetrycznie na boki oparte na zakręconych w górę podwójnych pędach passiflory dwa motywy kłosa zboża”;

2) interferencji regionalnych motywów zaczerpniętych od sąsiedniego etnosu, np. „*Święta Regina* (Józef Walczak). [...] Po obu stronach postaci duże motywy kwiatowe, tulipany i maki nawiązujące do wzornictwa kaszubskiego”;

3) krajeńskiej tradycyjnej kolorystyki, np. „*Broszka krajeńska okrągła* (Miroslawa Szydeł). Cienkie białe płótno pokryte lakierem bezbarwnym. Haft ręczny płaski wykonany muliną i cienką włóczką w dwóch odcieniach koloru błękitnego, niebieskim i czarnym. [...] »*Margolka*« – logo Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Więcborku (Aleksandra Soja, Józef Walczak). Drewno lipowe, tło bejcowane i gładzone papierem ściernym, postać wypukła, wyżłobiona dłutem z płyty drewnianej w kolorach niebieskim, błękitnym, białym i czarnym”;

4) oddziałującej na wyobraźnię krajeńskiej wielobarwności, np. „*Święta Regina* (Józef Walczak). Autorskie przedstawienie św. Reginy. Obraz namalowany na szkle, stylizowany na ludowy. Sylwetka stojącej świętej, która w prawym ręku trzyma białego gołębia, w lewym miecz oparty ostrzem na ziemi. Postać przedstawiona w sukni w kolorze błękitnym, płaszczu bordowym z czerwonym obramowaniem; głowę wieńczy królewska korona w kolorze beżowym (imitującym złoto), nakrapiana czerwonymi punktami; otoczona żółtą aureolą. [...] Tło obrazu błękitne. [...] *Naszynnik, bransoletka i kolczyki* (Aleksandra Banach). Komplet biżuterii w kolorze starego złota wykonany jednym wzorem. Motyw, który się powtarza rytmicznie i symetrycznie, to kwiatek

z okrągłymi płatkami; zamiast jednego z płatków naprzemiennie nanizany jeden zielony koralik. Paciorki tworzą akcenty na wykończeniu brzegów elementów kompletu. [...] *Święty Franciszek z ptakami* (Józef Walczak). Rzeźba wycinana dłutem w drewnie lipowym malowanym farbami do drewna i bejcą brązową, ścieraną na kantach. Szaty Świętego w kolorze brązu, sznur biało-czarny. Liście u podstawy zielone”;

5) regionalnych niuansów, np. *Para lalek w strojach krajeńskich* (Anna Radecka, Zofia Radecka). Strój nie pokrywa się z historycznymi wzorami i kolorystyką, lecz należy do spontanicznie wytworzonej tradycji od lat 50. XX w. Prezentowany egzemplarz jest kopią stroju wykonanego przez Zofię Cybalską dla Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Więcborku. Zmieniona została kolorystyka stroju i ornamentyka malowanych zdobień imitujących ręczny haft krajeński. Jeśli strój ów nawiązuje do historycznego krajniackiego stroju niebieskiego z okolic Buczka Wielkiego i Zakrzewa (Krajna Złotowska), to obie twórczynie nie zachowały wiernie jego kolorów, wśród których czerwony występował tylko jako barwa spodniej spódnicy z koronką, tzw. piekielnicy oraz na podbiciu niebieskiego kaftana”;

6) szczegółów dotyczących technik i materiałów wykorzystanych przez autorów, np. *Broszka krajeńska okrągła* (Miroslawa Szydeł). Cienkie białe płótno pokryte lakierem bezbarwnym. Haft ręczny płaski wykonany muliną i cienką włóczką [...]. Obszycie materiałem sztywnej podkładki, przyklejone na krążek niebieskiego filcu, do którego doklejone jest metalowe fabryczne zapięcie (rodzaj agrafki). [...] *Naszyjnik, bransoletka i kolczyki* (Aleksandra Banach). [...] Frywolitka. Nić metalowa w kolorze starego złota, koraliki zielone. Zapięcie fabryczne”;

7) wyjątkowości współtworzących ją artystów, np. *Para lalek w strojach krajeńskich* (Zofia Cybulska). [...] Lalki wykonano w ramach warsztatów tkactwa i lalkarstwa, które dla młodzieży prowadziła Zofia Cybulska w ówczesnym Domu Kultury w Więcborku. Będąc wykwalifikowanym instruktorem kulturalno-oświatowym w zakresie tkactwa, haftu, lalkarstwa i teatru lalkowego, stworzyła kółka i sekcje rękodzieła dla dzieci i młodzieży z gminy Więcbork”;

8) związanych z nimi artystycznych detali, np. *Święta Regina* (Józef Walczak). [...] W dolnym lewym narożniku inicjał twórcy »J.W.«. Tło obrazu błękitne. Oprawa drewniana. Z tyłu dane autora, tytuł i datowanie wraz z dedykacją dla żony w 27 rocznicę ślubu”.

Tak wszechstronna słowna dokumentacja, wynikająca z przekonania, że „opisy obiektów, które znajdują się na stronie *Galerii*, mają formę muzealną, są bowiem dedykowane zarówno amatorom, jak i profesjonalistom – etnografom, historykom sztuki, muzealnikom oraz instruktorom i animatorom ośrodków kultury”, wyróżnia się jeszcze jednym walorem. Autorce owych werbalnych charakterystyk udało się bowiem „ocalić od zapomnienia” regionalno-gwarowe elementy krajeńskiego dziedzictwa, co

potwierdzają nie tylko toponimy, np. *Krajna*, *Krajna Nakielska*, *Więcbork* i konstrukcje o charakterze toponimicznym, np. *gmina Więcbork*, *powiat sępoleński*, *subregion Krajny Nakielskiej*, ale także apelatywy, np. *kierzynka*, *piekielnica*, *szmulka*.

Nie bez znaczenia są też, stanowiące swoistą klamrę kompozycyjną, adresatywne formuły grzecznościowe: „Witamy w Krajeńskiej Galerii Sztuki Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Więcborku. Życzymy przyjemności i pożytku z korzystania z Galerii”.

„Przyjemność” i „pożytek” odczują z pewnością ci miłośnicy wiedzy „w sieci”, którzy sięgną do owego, dopracowanego również pod względem szaty graficznej (Brygida Fertykowska, Natalia Blus, Ewa Popiłka) oraz wykorzystanej, przez co sugerowanej bibliografii, unikatowego krajeńskiego projektu.

Gratuluję zatem jakże starannie przemyślanej internetowej publikacji „otwartej” *Krajeńskiej Galerii Sztuki* i życzę osiągnięcia wielu celów Zespołowi współtworzonemu przez: Joannę Soję-Tońską, Ewę Popiłkę, Brygidę Fertykowską, Natalię Blus, Ewę Szydeł oraz Profesor Dorotę Angutek, który od lat konsekwentnie krzewi, a co za tym idzie, popularyzuje dorobek kulturowo-artystyczny „gminy Więcbork i powiatu sępoleńskiego należącego do subregionu Krajny Nakielskiej”.

Katarzyna Węgorowska
(Uniwersytet Zielonogórski)